

Federale Raad van Duurzame Ontwikkeling (FRDO)

Tweede advies over de strategie voor duurzame ontwikkeling van de Europese Unie

- **gevraagd door de staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling, de heer Olivier Deleuze, in een brief van 16 juli 2001**
- **voorbereid door de werkgroep *federaal plan*, met medewerking van de werkgroepen *energie en klimaat* en *wetenschappelijk onderzoek***
- **goedgekeurd door de algemene vergadering van 18 december 2001 (zie bijlage 1) ¹.**

1. Situering en samenvatting

- [1] Op 24 april 2001 keurde de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO) zijn – eerste – advies over de strategie voor duurzame ontwikkeling (SDO) van de Europese Unie (EU) goed (advies 2001-08). Met dit advies op eigen initiatief reageerde de FRDO op de *Discussienota over de opstelling van een EU-strategie voor duurzame ontwikkeling* die de EU-commissie op 27 maart 2001 publiceerde (document SEC(2001)517). Op 15 mei 2001 stelde de Commissie een mededeling met een voorstel aan de Europese Raad van Göteborg voor: *Duurzame ontwikkeling in Europa voor een betere wereld: Een strategie van de Europese Unie voor duurzame ontwikkeling* (document COM(2001)264; in dit advies zijn verwijzingen naar bladzijden naar de gecorrigeerde Nederlandse versie van 19 juni 2001, 19 blz.). Op 15 en 16 juni 2001 nam de Europese Raad van Göteborg conclusies aan over een strategie voor duurzame ontwikkeling. In een brief van 16 juli 2001 vroeg de staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling, de heer Olivier Deleuze, het advies van de FRDO over de mededeling van de Commissie en de conclusies van de Europese Raad.
- [2] De FRDO formuleert vooreerst algemene opmerkingen over de SDO van de EU. Zo is de FRDO van oordeel dat de Europese Raad van Göteborg te weinig concrete voorstellen en doelstellingen uit de mededeling van de Commissie heeft overgenomen. Voorts acht de FRDO een raadpleging van de belanghebbenden zeer belangrijk, maar daarvoor is eerder een permanent forum nodig. Ook wijst de FRDO er nogmaals op dat de mondiale dimensie nog steeds ontbreekt. De specifieke opmerkingen hebben onder meer betrekking op het klimaatbeleid en op indicatoren inzake duurzame ontwikkeling. De FRDO meent dat de beslissing van de Verenigde Staten om zich buiten het proces van Kyoto te plaatsen belangrijke gevolgen heeft. Het is raadzaam deze gevolgen op Belgisch en Europees vlak te analyseren. De FRDO vindt dat de economische groei van de EU zo veel mogelijk moet worden losgekoppeld van de evolutie van het verbruik van energie en natuurlijke rijkdommen. Wat indicatoren betreft, formuleerde de FRDO enkele opmerkingen over de mededeling van de EU-commissie van 30 oktober 2001 over structurele indicatoren (document COM(2001)619). Volgens de FRDO is de lijst veel minder evenwichtig dan de EU-commissie beweert; de milieu-indicatoren zijn erin ondervertegenwoordigd.

---

¹ Het VBO (Verbond van Belgische Ondernemingen) heeft zich onthouden voor heel het advies.

2. Algemene opmerkingen

- [3] De FRDO vindt het zeer belangrijk dat de EU duurzame ontwikkeling op het hoogste politieke niveau heeft opgenomen. De FRDO is van oordeel dat de EU milieu-aangelegenheden steeds op hetzelfde niveau als economische en sociale aangelegenheden moet behandelen. De FRDO wijst erop dat duurzame ontwikkeling een aangelegenheid is van de staats- en regeringsleiders in de Europese Raad. Het beleid terzake moet worden voorbereid door de Raad Algemene Zaken en niet door de Raad Economische en Financiële Vraagstukken.
- [4] De FRDO vindt het positief dat de Europese Raad in de conclusies van Göteborg diverse concrete voorstellen voor maatregelen op EU-niveau uit de Commissiemededeling heeft overgenomen. Van de overige voorstellen uit de Commissiemededeling heeft de Europese Raad aan de sectorraden gevraagd deze te bespreken. De FRDO heeft de indruk dat de Europese Raad vooral algemene principes en te weinig concrete voorstellen en doelstellingen heeft overgenomen. De FRDO vreest dat belangrijke concrete voorstellen op die manier op de lange baan zullen worden geschoven. Volgens de FRDO moet de Europese Raad ook meer concrete voorstellen opnemen omdat duurzame ontwikkeling het geheel van het beleid betreft en duidelijk de sectorraden overstijgt. Dit neemt uiteraard niet weg dat de FRDO hoopt dat de sectorraden op korte termijn concrete vooruitgang en concrete resultaten zullen kunnen presenteren. De FRDO deelt dus zeker de wens van staatssecretaris Deleuze dat de EU voor het einde van het Belgisch voorzitterschap duidelijke vooruitgang zou boeken inzake duurzame ontwikkeling.
- [5] De FRDO acht een raadpleging van de belanghebbenden over de SDO van de EU zeer belangrijk. De FRDO stelt vast dat de Europese Raad van Göteborg in dit verband enkel verwijst naar een nationale raadpleging op het niveau van de lidstaten (nr. 23). De Commissiemededeling daarentegen stelde voor op EU-niveau om de twee jaar een forum van belanghebbenden te organiseren (blz. 17). De FRDO is van oordeel dat eerder een permanent forum nodig is voor een raadpleging over de SDO. Wat het Commissievoorstel voor een rondetafel voor duurzame ontwikkeling met tien deskundigen (blz. 16) betreft, moet deze groep volgens de FRDO zodanig worden samengesteld dat hij transdisciplinair kan werken. Ook is een zekere betrokkenheid van de burgermaatschappij hierbij wenselijk.
- [6] Zowel de conclusies van de Europese Raad van Göteborg (nr. 26) als de Commissiemededeling (blz. 5, 6, 8, 9, 13 en 14) wijzen op de mondiale dimensie van duurzame ontwikkeling. De FRDO verwacht veel van de mededeling over de EU-bijdrage tot wereldwijde duurzame ontwikkeling die de Commissie ten laatste in januari 2002 zal publiceren. Volgens de FRDO moet de Commissie in deze mededeling onder meer ingaan op de gevolgen van de eigen beleidsmaatregelen en -voorstellen voor de rest van de wereld. De FRDO vestigt hier nogmaals de aandacht op enkele voorbeelden van praktijken en maatregelen van de EU die schadelijk zijn voor duurzame ontwikkeling elders in de wereld: het toegenomen verbruik in de EU van ingevoerde natuurlijke hulpbronnen, de visserijovereenkomsten met derde landen die bijdragen tot de uitputting van visbestanden en de exportgerichte landbouw (zie advies 2001-08, nr. 15).
- [7] De FRDO vraagt dat de EU zich ten volle zou inzetten voor de verwezenlijking van de zeven internationaal afgesproken ontwikkelingsdoelstellingen tegen 2015: 1) het percentage mensen dat in extreme armoede leeft met de helft verminderen; 2) alle kinderen toegang tot de lagere school geven; 3) vooruitgang boeken om gelijkheid tussen vrouwen en mannen te realiseren; in 2005 moeten meisjes in dezelfde mate als jongens naar de lagere en middelbare school gaan; 4) de zuigelingen- en kindersterfte met twee derden verminderen; 5) de moedersterfte in het kraambed met drie kwart verminderen; 6) iedereen die dit wenst toegang geven tot reproductieve gezondheidszorg; en 7) tegen 2005 nationale strategieën voor duurzame ontwikkeling opstellen en uitvoeren om tegen 2015 het verlies van natuurlijke hulpbronnen te keren.

- [8] Ter voorbereiding van de Europese Raad van Laken in december 2001 zal de EU-commissie een actieplan voor een betere regelgeving opstellen. In dat kader zal de Commissie ook mechanismen voor een duurzaamheidseffectbeoordeling uitwerken. De FRDO is voorstander van een grondige analyse vooraf van de economische, sociale en milieugevolgen van beleidsvoorstellen. De toepassing van dit instrument kan problemen in de toekomst helpen voorkomen. De FRDO wijst erop dat ook de Belgische federale strategie voor duurzame ontwikkeling een "duurzame-ontwikkelingseffectbeoordeling" als instrument heeft opgenomen (*Federaal plan inzake duurzame ontwikkeling 2000-2004*, nr. 643-665).
- [9] Wat de toekomst van de EU betreft, is de FRDO van oordeel dat hervormingen van structuren en procedures belangrijk zijn, maar dat het debat toch eerst en vooral over de inhoud van het EU-beleid zou moeten gaan. De FRDO dringt erop aan dat de Europese Raad van Laken niet enkel oog zou hebben voor de instituties, maar ook en vooral voor de inhoud van het beleid. De FRDO hoopt dat de Europese Raad van Laken de SDO van de EU zal versterken.
- [10] Wat de uitbreiding van de EU betreft, is de FRDO van oordeel dat de kandidaat-lidstaten meer moeten worden betrokken bij de uitwerking van de SDO van de EU. Hiervoor zou een officieel overlegorgaan moeten worden opgericht. De FRDO maakt zich ook zorgen over de gevolgen van de strategie voor deze landen, maar ziet eveneens kansen.
- [11] De FRDO wijst erop dat in een duurzame-ontwikkelingsbeleid maatregelen die op lange(re) termijn voor een samenleving zowel economisch, sociaal als ecologisch voordelig zijn, op korte termijn vrijwel steeds nadelen meebrengen voor bepaalde individuen, groepen of sectoren. De FRDO vraagt dat de beleidsverantwoordelijken zouden voorzien in begeleidende maatregelen die de nadelen of verliezen beperken en/of die alternatieven bieden.

3. Specifieke opmerkingen

- [12] In haar eerste jaarlijks samenvattend verslag over de uitvoering van de strategie voor duurzame ontwikkeling – ter voorbereiding van de lentetop van Barcelona in 2002 – zal de Europese Commissie zich op twee van de vier milieuthema's concentreren: klimaatverandering en duurzaam vervoer. Daarom heeft de FRDO ernaar gestreefd over deze thema's enkele concretere standpunten en aanbevelingen te formuleren.

3.1. Over klimaatverandering

- [13] De FRDO vindt dat de Europese politiek coherenter en beter geïntegreerd moet zijn. De verschillende pijlers van de duurzame ontwikkeling worden te los van elkaar behandeld. Er is nood aan een globale visie. Men moet immers vermijden dat maatregelen die worden genomen in één sector ingaan tegen de doelstellingen die op een globaler niveau zijn bepaald zoals het bereiken van de doelstellingen van Kyoto. Ook moeten de intenties en de redes een grotere samenhang vertonen met de effectief genomen en uitgevoerde beslissingen.

3.1.1 Over de doelstellingen van het energie- en klimaatbeleid

- [14] Wat het Protocol van Kyoto betreft, neemt de FRDO akte van en betreft
- i) de actuele beslissing van de Verenigde Staten om niet langer deel te nemen aan het proces;
  - ii) de effectieve verlaging van de werelddoelstelling van emissiereductie naar aanleiding van de akkoorden van Bonn en Marrakech, ten gevolge van tegemoetkomingen aan de Umbrella-landen (Canada, Australië, Japan, Rusland), en de onrechtstreekse gevolgen van deze toegevingen voor Europa.

De conferentie van Marrakech heeft wel een stelsel van regels en instellingen opgeleverd die toelaten vanaf nu aan te vangen met de uitvoering van het Protocol van Kyoto.

- [15] Volgens 16 van de 30 aanwezige en vertegenwoordigde stemgerechtigde leden² moet België zich voor de ratificatie van het Protocol van Kyoto solidair opstellen tegenover de andere landen van de Europese Unie. Omwille van de nieuwe internationale context vraagt de FRDO dat er dringend een studie over de sociale, ecologische en economische impact van de al of niet ratificatie van het Protocol van Kyoto wordt gemaakt in het kader van de niet-deelname van de Verenigde Staten aan het proces.

De FRDO is immers van oordeel dat er nog onvoldoende becijferd is wat de impact en bijkomende druk zou kunnen zijn op de Europese samenleving van de weigering van de Verenigde Staten om het Protocol van Kyoto te ratificeren, evenals van de uitholling van de emissie-reductiedoelstelling van de Umbrella-landen door de akkoorden van Bonn en Marrakesh.

Deze studie is des te belangrijker daar België het risico loopt van een bijzonder nadelige situatie ten gevolge van de beslissingen inzake de Europese verdeelsleutel ("burden sharing") uit 1998.

De FRDO meent overigens dat de ondernemingen op een zekere juridische zekerheid moeten kunnen rekenen zodat zij een adequate planning kunnen verzekeren. Momenteel nemen de sectorale akkoorden die door de industrie worden aangehangen, geen vaste vorm aan. De band tussen de verschillende instrumenten (handel in broeikasgasemissierechten, sectorale akkoorden, ...) en een mogelijke energie/CO₂-taks is ook nog niet vastgesteld. Het Protocol van Kyoto is een eerste stap. De verbintenissen tot vermindering van de broeikasgassen na 2012 moeten op internationaal niveau worden onderhandeld, niet alleen op Europees vlak.

De EU moet er haar economie en haar samenleving in elk geval op voorbereiden om in de toekomst ambitieuzere doelstellingen na te streven

3.1.2 Over de middelen van het energie- en klimaatbeleid

- [16] De FRDO is van oordeel dat de economische groei van de EU zo veel mogelijk moet worden losgekoppeld van de evolutie van het verbruik aan energie en natuurlijke rijkdommen.
- [17] Er moet worden gestreefd naar de grootst mogelijke harmonisatie op Europees niveau van de verschillende middelen die zullen worden gebruikt. Niettemin mogen de uitvoeringsmoeilijkheden van deze harmonisatie niet dienen als voorwendsel om concrete acties nog langer uit te stellen.

---

² Hebben paragraaf 15 goedgekeurd: de 3 voor- en ondervoorzitters, 4 van de 5 vertegenwoordigers van de werknemersorganisaties, 5 van de 6 vertegenwoordigers van de werkgeversorganisaties en 2 van de 3 vertegenwoordigers van de wetenschappelijke milieus.

Zijn het met paragraaf 15 niet eens: 1 van de 5 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor milieubescherming.

Hebben zich onthouden: 4 van de 5 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor milieubescherming, de 4 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor ontwikkelingssamenwerking, de 2 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties die de belangen van verbruikers verdedigen en 1 van de 3 vertegenwoordigers van de wetenschappelijke milieus.

Deze laatsten menen dat paragraaf 15 dubbelzinnig is en de noodzaak voor België om het Kyoto-protocol te ratificeren, impliciet in vraag stelt.

- [18] De FRDO vindt dat het rationeel energiegebruik een uitdrukkelijke politieke prioriteit van de EU moet vormen. Ze kan het mogelijk maken snel te komen tot verbeteringen van de energie-efficiëntie, zelfs zonder of met negatieve kosten.
- [19] De energie-afhankelijkheid van Europa moet worden verminderd, door radicaal en bij voorrang te investeren in rationeel energiegebruik en hernieuwbare energiebronnen.
- [20] Over de aan te wenden middelen wil de FRDO bovendien het volgende opmerken.
- i) Wat betreft de energiebelasting, vestigt de FRDO de aandacht op het feit dat een dergelijke belasting reeds bestaat in acht Europese landen.

De FRDO meent ook dat de heroriëntatie van de productie- en consumptieschema's door een geleidelijke internalisering van de externe kosten in de prijzen van de producten essentieel is. Ze moet coherent zijn met andere beleidsprioriteiten zoals de sociaal rechtvaardige verdeling van de rijkdom en de verbetering van de volksgezondheid, in het bijzonder voor de armsten.

De FRDO vindt dat de intenties van de Commissie niet altijd overeenstemmen met de effectief genomen beslissingen, bijvoorbeeld in het geval van behoud van de subsidies voor fossiele energie. De energiesubsidies moeten worden geheroriënteerd in duurzame richting, meer bepaald in de richting van rationeel energiegebruik, technologische en efficiëntieverbeteringen in de energieproductie en hernieuwbare energieën.

In het bijzonder moet de energieomzetting van organische afvalstoffen in het geval dat de activiteiten die deze afvalstoffen produceren op een duurzame manier worden beheerd, worden beschouwd als een hernieuwbare energiebron en daarom genieten van het systeem van groene stroomcertificaten. Daarentegen mogen de organische afvalstoffen die niet afkomstig zijn van duurzaam beheerde activiteiten, niet worden beschouwd als hernieuwbare energiebron. Ze kunnen bijgevolg niet vallen onder het groene stroomcertificatensysteem. Hiermee wordt evenwel de relevantie van een dergelijke energieomzetting niet in vraag gesteld.

- iii) De FRDO heeft zich in een advies van 17 oktober 2000 reeds uitgesproken over de handel in broeikasgasemissierechten binnen de EU (advies 2000-09). De FRDO is van oordeel dat de termijnen voor het opzetten van een dergelijk systeem zeer kort zijn. Ook de milieuconvenanten kunnen een nuttig instrument zijn als deel van de beleidsinstrumentenmix (zie het advies van 25 oktober 2001 over de convenanten als instrument van het klimaatbeleid; advies 2001-15).
- iv) Volgens de FRDO moet de doelstelling inzake alternatieve brandstoffen steunen op het potentieel en de beschikbaarheid op Europees niveau. Er zouden doelstellingen moeten worden bepaald voor de elektriciteitsproductie op basis van hernieuwbare energie.

Deze doelstellingen moeten coherent zijn met de bevordering van een duurzame landbouw en met de versterking van de biodiversiteit.

- v) De FRDO stelt dat de normalisatie en de wetgeving inzake energie-efficiëntie effectief moeten worden toegepast en dat die toepassing moet worden gecontroleerd.

Dit moet gepaard gaan met de voorlichting van de energieconsumenten (vergelijkingen, in het licht stellen van de gevolgen van bepaalde consumptiekeuzes voor het milieu...) en met een bijzondere inspanning om de jongeren en de gezinnen met de laagste inkomens te sensibiliseren.

Het terugdringen van de vraag naar energie moet ook een doelstelling zijn voor het vervoer.

- vi) De FRDO vindt dat er verder moet worden gegaan in de herverdeling van de onderzoeksbudgetten. Er moet uitdrukkelijk voorrang worden gegeven aan rationeel energiegebruik en aan hernieuwbare energieën. De onderzoeksbudgetten moeten evenwichtiger worden verdeeld tussen de verschillende energiesectoren. De FRDO wil niettemin onderstrepen dat veel toepassingen het onderzoeksstadium reeds voorbij zijn en effectief zouden moeten worden uitgevoerd.

[21] Ongeacht de politieke maatregelen waartoe wordt beslist, zullen in elk geval bijna zeker klimaatveranderingen optreden die gevolgen zullen hebben voor de Europese ecologische, sociale en economische systemen. Het is dus raadzaam die impact in te schatten en er zich tegen te wapenen.

3.2. Over duurzaam vervoer

3.2.1. Over de doelstellingen inzake vervoer

[22] De FRDO is van mening dat de reductie van de vraag naar weg- en luchtverkeersmobiliteit de eerste doelstelling moet vormen in het mobiliteitsbeleid. Dit belet niet dat de efficiëntie van het mobiliteitsaanbod gemaximaliseerd moet worden.

[23] De FRDO betreurt dat het luchtvervoer niet wordt vermeld in de mededeling van de Commissie. De FRDO vraagt in het bijzonder dat een kerosinebelasting zou worden ingevoerd op wereldschaal en dat er afschrikingsmaatregelen zouden worden genomen op Europees niveau voor de kortereafstandsvluchten.

[24] Het is essentieel dat de investeringen verschuiven naar milieuvriendelijker vervoermiddelen.

[25] De FRDO vindt ook dat men zo snel mogelijk de economische groei van de EU moet loskoppelen van de evolutie van het verbruik van weg- en luchtvervoer.

[26] De FRDO is van mening dat een duurzame regionale ontwikkeling kan bijdragen tot het verminderen van het mobiliteitsprobleem, bijvoorbeeld door via ruimtelijke ordening en een doordacht infrastructuurbeleid te werken aan transportpreventie.

3.2.2. Over de middelen voor het vervoer

[27] De FRDO houdt eraan te onderstrepen dat hij zijn advies over de transportproblematiek niet zo diepgaand heeft kunnen uitwerken als hij wel zou wensen. De FRDO sluit zich aan bij het idee om de externe kosten verbonden aan de verschillende vervoermiddelen in de vervoerkosten te "internaliseren", bij voorkeur in een Europese context. De FRDO meent evenwel dat deze internalisering moet worden begeleid.

- i) Er moet parallel worden gewerkt aan bruikbare, efficiënte en kwaliteitsvolle alternatieven.
- ii) Het recht op een duurzame mobiliteit moet worden gegarandeerd voor alle burgers, in het bijzonder voor de gezinnen met de laagste inkomens.

[28] De internalisering van de kosten moet gepaard gaan met een opleving van de duurzamere vervoermiddelen zoals het spoorweg- en watervervoer. Zo moet het aandeel van het spoorwegvervoer in het geheel van infrastructuurinvesteringen toenemen. Het gaat om een echte trendomkering. De FRDO herinnert eraan dat in de EU, volgens de studie TERM 2001 van het Europese Milieuagentschap:

- i) in 1995, 62% van de infrastructuurinvesteringen gewijd was aan de weg, tegenover 28% aan het spoor, en
  - ii) van 1980 tot 1998, de lengte van het Europese autowegnet toenam met 70%, terwijl de lengte van het spoorwegnet met 9% afnam.
- [29] De FRDO onderstreept dat de Europese vervoerproblematiek niet opgelost zal zijn met het openstellen van de markt. De resultaten van de liberalisering van het openbaar vervoer in sommige lidstaten moeten aanzetten tot een evaluatie.
- [30] De FRDO meent dat het telewerk een interessante oplossing kan bieden. Hij vindt evenwel dat de impact op het energieverbruik moet worden geëvalueerd en dat het telewerk moet worden geregeld door de arbeidswetgeving.
- [31] De FRDO heeft een reeks concrete voorstellen geformuleerd in zijn advies van 4 april 2000 over het voorontwerp van het eerste federaal plan inzake duurzame ontwikkeling (advies 2000-02; nummers 185 tot 197 en 240 tot 266). In het bijzonder moeten de prestaties van het weg- en luchtvervoer worden verbeterd, zowel uit het oogpunt van het milieu (luchtverontreiniging, lawaai, impact op de ecosystemen) als van de energie.

3.3. Over indicatoren inzake duurzame ontwikkeling

- [32] De Europese Raad besliste in Lissabon (23 en 24 maart 2000) om elk voorjaar bijeen te komen om economische en sociale vraagstukken te bespreken en dit op basis van een Commissieverslag en indicatoren (nr. 36). Tijdens de top van Stockholm (23 en 24 maart 2001) en die van Göteborg (15 en 16 juni 2001) voegde de Europese Raad de milieudimensie toe. Zo werd de strategie van Lissabon uitgebreid tot een SDO. Op 30 oktober 2001 publiceerde de EU-commissie haar nieuwe mededeling over structurele indicatoren (document COM(2001)619). Deze mededeling presenteert een lijst van zesendertig indicatoren: zes over de algemene economische toestand en telkens zes over werkgelegenheid, innovatie en onderzoek, economische hervorming, sociale samenhang, en milieu. De Commissie beklemtoont dat ze naar een evenwichtige lijst heeft gestreefd om het gelijke belang van deze vijf gebieden te weerspiegelen (nr. 11).
- [33] De FRDO wijst vooreerst op het gevaar van begripsverwarring. Soms gebruikt de EU-commissie "duurzame ontwikkeling" als ze "milieubeleid" bedoelt. Dit is duidelijk het geval in nr. 4 van de mededeling waar sprake is van "four main areas of sustainable development" en van "the integration of sustainable development into the Lisbon process", en in de voorlaatste zin van nr. 40. (De nummers 10, 15 en 35 getuigen echter van een zorgvuldiger en correct taalgebruik.) De FRDO benadrukt dat duurzame ontwikkeling de omvattende doelstelling is, die zowel de economische, de sociale als de milieudimensie omvat. In die zin zou men de lijst in haar geheel kunnen beschouwen als indicatoren inzake duurzame ontwikkeling. Een dergelijke lijst uitwerken moet echter meer zijn dan alleen maar enkele milieu-indicatoren toevoegen aan de economische en sociale indicatoren. De FRDO vraagt bijgevolg dat de EU van alle geselecteerde indicatoren de relevantie voor duurzame ontwikkeling zou nagaan. De EU zou daarbij ook moet aangeven hoe ze de verschillende indicatoren tegen elkaar zal afwegen.
- [34] Ten tweede merkt de FRDO op dat de lijst minder beknopt is dan ze lijkt: na uitsplitsing gaat het reeds om negenenvijftig indicatoren, als volgt verdeeld: tien over de algemene economische toestand, elf over werkgelegenheid, zes over innovatie en onderzoek, vijftien over economische hervorming, zes over sociale samenhang en elf over milieu.
- [35] Ten derde is de FRDO van oordeel dat de lijst veel minder evenwichtig is dan de EU-commissie beweert. Volgens de FRDO zijn de economische indicatoren dominant en de milieu-indicatoren ondervertegenwoordigd. Niet toevallig – zoals blijkt uit PreLex, de EU-databank van de interinstitutionele procedures – is het directoraat-generaal Economische en Financiële Zaken verantwoordelijk voor de mededeling. Bovendien is de invulling van

de diverse categorieën betwistbaar. Zo zijn de energieintensiteit van de economie (indicator V.2), de vervoerde hoeveelheden goederen en personen (indicator V.3) en de afvalproductie (indicator V.6) volgens sommigen veeleer economische dan milieu-indicatoren.

- [36] Ten vierde vindt de FRDO dat een raadpleging van belanghebbenden noodzakelijk is bij de vastlegging van een lijst van indicatoren inzake duurzame ontwikkeling. De FRDO betreurt dat de EU geen dergelijke raadpleging heeft georganiseerd.
- [37] Ten vijfde onderstreept de FRDO dat de mondiale of externe dimensie tot nu toe ontbreekt in de SDO van de EU en dat de EU hiermee bijgevolg geen rekening heeft gehouden bij de bepaling van indicatoren inzake duurzame ontwikkeling. Volgens de FRDO moeten ook indicatoren over de band tussen de EU en de rest van de wereld – zoals de ecologische voetafdruk – worden opgenomen.
- [38] Ten zesde dringt de FRDO erop aan dat de EU blijft werken aan de verbetering van haar indicatoren inzake duurzame ontwikkeling. De bestaande indicatoren zijn immers verre van volmaakt en er moeten nog indicatoren worden uitgewerkt om bepaalde verschijnselen te meten. Uit bijlage 3 van de mededeling blijkt dat de EU-commissie in het algemeen deze opvatting deelt.
- [39] Ten slotte benadrukt de FRDO dat indicatoren geen doel op zich zijn. Indicatoren vergen eerst en vooral duidelijke beleidsdoelstellingen. De FRDO dringt erop aan dat de EU deze doelstellingen concreter zou weergeven dan in bijlage 4 van de mededeling.
- [40] De FRDO verwijst hier eveneens naar zijn algemener advies over indicatoren inzake duurzame ontwikkeling dat hij tegen het voorjaar van 2002 voorbereidt.

3.4. Over de unanimiteitsregel inzake Europese fiscaliteit

- [41] De FRDO stelt vast dat de unanimiteitsvereiste in de EU-ministerraad voor beslissingen inzake belastingen, bijvoorbeeld de CO₂/energieheffing, vooruitgang moeilijk of zelfs onmogelijk maakt. Met de uitbreiding van de EU zal dit probleem alleen maar groter worden.

Bijlagen

1. Aantal aanwezige en vertegenwoordigde stemgerechtigde leden op de algemene vergadering van 18 december 2001

- 3 van de 4 voor- en ondervoorzitters
- 5 van de 6 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor milieubescherming
- 4 van de 6 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor ontwikkelingssamenwerking
- de 2 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties die de belangen van verbruikers verdedigen
- 5 van de 6 vertegenwoordigers van de werknemersorganisaties
- de 6 vertegenwoordigers van de werkgeversorganisaties
- de 2 vertegenwoordigers van de energieproducenten
- 3 van de 6 vertegenwoordigers van de wetenschappelijke milieus

Totaal: 30 van de 38 stemgerechtigde leden

2. Vergaderingen ter voorbereiding van dit advies

De werkgroep *federaal plan* vergaderde op 17 september, 11 oktober en 6 november 2001 om dit advies voor te bereiden.

De werkgroep *energie en klimaat* heeft de punten 3.1 en 3.2 van dit advies voorbereid en vergaderde daarover op 5 en 19 oktober, 21 en 30 november en 10 december.

De werkgroep *wetenschappelijk onderzoek* heeft punt 3.3 van dit advies nagelezen.

3. Personen die meewerkten aan de voorbereiding van dit advies

Stemgerechtigde leden en hun vertegenwoordigers

- Madame Anne PANNEELS – voorzitter van de werkgroep *federaal plan*
- De heer Dirk VAN EVERCOOREN – ondervoorzitter van de werkgroep *energie en klimaat*
- Professor. Luc HENS – voorzitter van de werkgroep *wetenschappelijk onderzoek*
- De heer Roger AERTSENS (Federatie van de Chemische Industrie, Fedichem)
- Monsieur Tom BAULER (Université Libre de Bruxelles, ULB)
- De heer. Fons BEYERS (Boerenbond)
- Madame Isabelle CHAPUT (Fédération des entreprises de Belgique, FEB)
- Madame Anne DE VLAMINCK (Inter Environnement Wallonie, IEW)
- De heer Luk DEURINCK (Verbond van Belgische Ondernemingen, VBO)
- Mevrouw Birgit FREMAULT (Verbond van Belgische Ondernemingen, VBO)
- De heer. Geert FREMOUT (Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling, VODO)
- De heer Dirk KNAPEN (Bond Beter Leefmilieu, BBL)
- Monsieur. Jacques MALENGRAUX (ELECTRABEL)
- Monsieur Roland MOREAU (Greenpeace)
- Madame Edilma QUINTANA (Centre national de coopération au développement, CNCD)

- Mevrouw Leida RIJNHOUT (Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling, VODO)
- Madame Catherine ROUSSEAU (Centre de Recherche et d'Information des Organisations de Consommateurs, CRIOC)
- Mevrouw Lutgart SLABBINCK (Algemeen Christelijk Vakverbond van België, ACV)
- De heer. Louis VAN GEYT (11.11.11)
- Mevrouw Saar VAN HAUWERMEIREN (Bond Beter Leefmilieu, BBL)
- Monsieur Stephan VIS (Inter Environnement Wallonie, IEW)
- Monsieur Alain WILMART (Confédération des Syndicats Chrétiens de Belgique, CSC)

Niet stemgerechtigde leden en hun vertegenwoordigers

- De heer. Luc BAS (Administratie Milieu-, Natuur-, Land- en Waterbeheer, AMINAL)
- Monsieur J.R. DREZE (représentant du Premier Ministre, M. Guy Verhofstadt)
- Monsieur Henri BERNARD (Comité National de l'Énergie, CNE)
- De heer. Jozef SIONCKE ((Administratie Milieu-, Natuur-, Land- en Waterbeheer AMINAL)

Uitgenodigde experts

- De heer. Marc VANHEUKELLEN (Europese Commissie)

Secretariaat

- Monsieur Marc DEPOORTERE
- De heer. Jan DE SMEDT
- De heer. Johan PAUWELS

4. Afkortingen

EU ..... Europese Unie
FRDO ..... Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling
SDO ..... strategie voor duurzame ontwikkeling
WTO ..... World Trade Organization, Wereldhandelsorganisatie